

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2021-03-02

Närvarande: F.d. justitieråden Severin Blomstrand och Lennart Hamberg samt justitierådet Stefan Johansson

Förbud mot erkännande av utländska månggiften

Enligt en lagrådsremiss den 18 februari 2021 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i äktenskapsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap,
3. lag om ändring i lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Katarina Bilge.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Förslaget till lag om ändring i äktenskapsbalken

5 kap. 5 §

I paragrafen finns bestämmelser om omedelbar äktenskapsskillnad när äktenskapet har ingåtts trots att det har förelegat äktenskaps hinder eller tvång (se första stycket).

I ett nytt fjärde stycke anges att bestämmelser om erkännande av äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag i de fall som avses i första stycket finns i 1 kap. 8 a § lagen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap. Enligt författningskommentaren är det fråga om en upplysning. I allmänmotiveringen (s. 32 f.) sägs att det bör tydliggöras att de särskilda bestämmelserna om omedelbar äktenskapsskillnad även gäller utländska äktenskap. Vid föredragningen har framhållits att den utredning som ligger till grund för remissen har funnit regleringen oklar.

Den otydlighet som utredningen diskuterade (SOU 2020:2 s. 191 f.) synes ha haft att göra med åklagarens talerätt i mål om äktenskapsskillnad enligt paragrafen. Utredningen föreslog att åklagarens talerätt inte längre skulle gälla äktenskap som hade ingåtts enligt utländsk rätt. En hänvisning till 1 kap. 8 a § i 1904 års lag kunde vara relevant i det sammanhanget. Regeringen har inte gått vidare med utredningens förslag rörande åklagarens talerätt. Att ändå behålla hänvisningen framstår då som omotiverat; den hänger i luften. En sådan bestämmelse har inte ansetts behövlig tidigare och det aktuella lagstiftningsärendet innehåller ingenting som bör föranleda en annan bedömning.

Det kan tilläggas att bestämmelsen innehåller en inadvertens så till vida som de fall som avses i paragrafen inte helt överensstämmer med dem som regleras i 1 kap. 8 a § i 1904 års lag (se Lagrådets kommentar till den paragrafen).

Förslaget till lag om ändring i lagen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap

1 kap. 8 a §

I paragrafen finns bestämmelser om fall där äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag inte erkänns i Sverige. Paragrafen har ändrats i omgångar under senare år så att förbudet mot erkännande har utvidgats bl.a. genom att ett krav på anknytning till Sverige har tagits bort. Lagrådet har yttrat sig över tidigare lagförslag (se främst prop. 2003/04:48 s. 75 f. och prop. 2017/18:288 s. 46). Utöver vad Lagrådet har anfört i dessa yttranden föranleder det nya lagförslaget följande synpunkter.

I remissen föreslås att äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag inte ska erkännas i Sverige, om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående skulle ha funnits hinder mot äktenskapet enligt svensk lag. Enligt gällande rätt erkänns inte ett äktenskap som har ingåtts i strid mot något av hindren rörande månggifte eller släktskap, om någon av parterna var svensk medborgare eller hade hemvist i Sverige. Förslaget innebär att denna begränsning tas bort så att erkännande inte heller ska ske i de fall där anknytning till Sverige saknas.

Så som förslaget är utformat ska ett äktenskap med en person som var gift när äktenskapet ingicks inte erkännas ens i det fallet att det tidigare äktenskapet därefter har upplösts. Detta stämmer inte

särskilt väl med den syn som ligger bakom regleringen i 5 kap. 5 § äktenskapsbalken om äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. En rätt till äktenskapsskillnad utan betänketid i tvegiftesfall förutsätter enligt bestämmelsen i äktenskapsbalken att det tidigare äktenskapet inte har blivit upplöst. Det är svårt att förstå varför lagstiftaren på detta sätt ska se annorlunda på utländska fall av tvegifte än på inhemska fall. I och för sig kan det invändas att detta är innebörden redan av gällande rätt. Men när nu regleringen ändras kunde det vara på sin plats att överväga den även i detta avseende.

En möjlighet att mildra konsekvenserna av regleringen öppnas genom ventilen i andra stycket. I prop. 2013/14:208 görs uttalanden (s. 27 och 135) av innebörd att ventilen skulle kunna tillämpas i ett fall där en av parterna var gift när äktenskapet ingicks men hindret inte längre finns när ventilen ska tillämpas. Som har framhållits under föredragningen innebär ventilen emellertid bara att ett äktenskap får erkännas i en viss situation, inte att äktenskapet erkänns som sådant. Det finns inte heller några närmare anvisningar om hur ventilen ska tillämpas i olika situationer på fall av det nu diskuterade slaget. Den som lever i ett utländskt äktenskap som en gång har varit ett tvegifte kommer att sväva i ständig ovisshet om vad som ska gälla i Sverige beträffande civilståndet.

Ventilen är alltså inte tillräcklig för att utjämna den påtalade skillnaden mellan inhemska och utländska tvegiften.

Övergångsbestämmelsen

I remissen föreslås att äldre bestämmelser ska gälla för äktenskap som har ingåtts och registrerats av Skatteverket i folkbokföringsdatabasen före ikraftträdandet. Det betyder att den nya regleringen blir retroaktivt tillämplig på tidigare ingångna äktenskap som inte har

registrerats före ikraftträdandet.

I remissen (s. 37) framhålls att den grundläggande principen i svensk rätt är att nya bestämmelser inte ska vara tillämpliga på enskildas rättigheter och skyldigheter som har uppkommit före ikraftträdandet. I enlighet med denna princip föreslogs i det utredningsbetänkande som ligger till grund för remissen att äldre bestämmelser skulle gälla för äktenskap som hade ingåtts före ikraftträdandet. Övergångsregleringar med denna innebörd valdes också när paragrafen ändrades 2004, 2014 och 2019.

När regeringen nu föreslår en annan lösning, motiveras det i första hand med att månggifte inte är en acceptabel företeelse i vårt samhälle. Det kan inte antas att detta skulle gälla i högre grad i fråga om månggifte än i fråga om de tidigare behandlade äktenskapshindren, t.ex. barnäktenskap. Argumenten för den föreslagna övergångsregleringen övertygar därför inte. Vidare är det inte invändningsfritt att knyta tillämpningen av äldre bestämmelser till Skatteverkets registreringsbeslut. Som utredningen påpekade är Skatteverkets bedömningar summariska och de saknar rättskraft i andra sammanhang. Det kan inte uteslutas att någon annan myndighet erkänner ett äktenskap som inte har registrerats av Skatteverket.

Beträffande regelns utformning kan påpekas att det räcker att föreskriva att ett äktenskap ska ha registrerats för att äldre bestämmelser ska tillämpas. Att dessutom föreskriva att det ska ha ingåtts är överflödigt.

Förslaget till lag om ändring i lagen om internationella
faderskapsfrågor

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.